

והנה בשו"ע (סי' תעב ס"א) כתב, דאף הקידוש בליל פסח לא יקדש עד שתחשך, ונחלקו הפוסקים בטעם הדבר, דהנה התרומת הדשן (סי' קלז) כתב דבאמת מדין קידוש היה יכול לקדש אף מבעוד יום וכמו בשאר שבתות וימים טובים, אלא מכיון דכוס הקידוש הוא כוס ראשון מארבעת הכוסות בעיני דליהוי בשעה שראוי לאכול מצה ומרור.

ובב"ז (ס"ק א') מבאר הדין הזה משום דמצות אכילת מצה היא בכלל הקידוש ובשבילה בא הקידוש, ע"כ. והפמ"ג (במש"ז סק"א) והישועות יעקב (סק"א) ביארו דבריו, דכל קידוש הרי צריך להיות במקום סעודה וכיון שאכילת מצה היא בלילה לכן גם הקידוש צריך להיות בלילה ע"כ.

והגר"ח מבריסק צ"ל ביאר בזה, בהקדם מה שהביא מדברי הרמב"ם (פ"ז דחו"מ ה"א) הכותב וז"ל: "מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן, שנאמר, זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים כמו שנאמר זכור את יום השבת", וכן כתב בספר המצות (מצוה קנז) וז"ל: "היא שצונו לספר ביציאת מצרים בליל חמשה עשר מניסן וכו' רוצה לומר שהוא צוה לזכרו כמו שאמר זכור את יום השבת". ולכאורה דימה המ"ע של סיפור יציאת מצרים בליל ט"ו ניסן להמ"ע דזכירת יום השבת, דהרי המ"ע של זכירת השבת הוא לומר ולהזכיר שהיום הוא יום שבת, ולהבדיל את יום השבת משאר הימים, וכמו שכתב בהלכות שבת (פכ"ט ה"א): מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת בדברים שנאמר זכור את יום השבת לקדשו, כלומר זכרוהו זכירת שבת וקידוש.

הרי שדעתו היא דבכלל המ"ע של סיפור יצי"מ בליל ט"ו ניסן, הוא גם שיזכיר ויאמר שהיום הוא היום שבו יצאו ממצרים, וכמו בזכירת יום השבת שצריך לומר שהיום הוא יום השבת, ואם לא אמר דבר זה לא קיים ולא יצא המ"ע דסיפור יציאת מצרים. ועיקר מצוה זו אנו מקיימים בתפילה או בקידוש בליל פסח שאנו אומרים בו "זמן חרותנו", שבוה אומר ומייחד שהיום הזה הוא היום שבו יצאנו ממצרים, והוא חידוש גדול.

ולפי זה אתי שפיר ומובן היטב הא דצריך לקדש בלילה דוקא, שהרי בקידוש מקיים הוא חלק מהמ"ע דסיפור

אולם בס' הרוקח (סימן ר"פ) כתב וז"ל "במנהגים של רבי שלמה מצאתי הוקשו מצה לפסח בפ' בתרא בפסחים צלי אש ומצות מה עשיית פסח מז' ומחצה אף עשיית המצה כן. ואכילת מצה הוקש לאכילת פסח דאמר רבא אכל מצה לאחר חצות לר' אליעזר בן עזריה לא יצא ידי חובתו, ואסור לאכול מצה בער"פ דכתיב בערב תאכלו מצות", ולכאורה לפי"ז שאיסור אכילת מצה בע"פ הוא כמו קרבן פסח שאסור לאכול מבעוד יום, א"כ י"ל בזה נאמר רק במצה שיוצאין בה, דעליה נאמר האיסור, אבל במצה שאין יוצאין בה לא נאמר האיסור, וכמו שאיסור אכילת קרבן פסח מבעוד יום, הוא רק בצלי שראוי לצאת בה יד"ח אכילת פסח, וכמש"כ במנחת חינוך (מצוה כ' ס"ב) א"כ ה"ה במצה שנאמר בה שדינה כק"פ לענין זה נאמר שרק מצה הראוי לצאת בה אסורה באכילה בע"פ. ולכן בציקות עכו"ם מותרים בערב פסח באכילה.

וכתב בספר מעגלי צדק (או"ח סימן ט"ז) שלפי דברי הרוקח מסתבר דזמן האיסור הוא מזמן שכבר יש קרבן פסח ואסור לאכול, ולפי"ז זמן איסור אכילת מצה תלוי בזמן הקרבת קרבן פסח. ולפי"ז תתישב היטב קושית הרמב"ן על שיטת הרז"ה בפסחים פ' אלו עוברין במשנה שכתב בי"ד שחל להיות בשבת שאיסור אכילת מצה בע"פ הוא רק משש שעות ולמעלה, מדברי הירושלמי פסחים (פר' י' ה"א) דרבי לא אכל מצה כל היום מדינא דר' לוי דאסור לאכול מצה בע"פ. די"ל דמה דמבואר בירושלמי דרבי לא אכל מצה כל היום משום דרבי סובר כרבי יהודה בן בתירא דזמן הקרבת פסח הוא כל היום, ולפי"ז גם זמן איסור אכילת מצה כל היום, אבל לדידן דקי"ל שזמן קרבן פסח הוא רק מחצות, ה"נ זמן איסור אכילת מצה בער"פ הוא רק מחצות.

במשנה: עד שתחשך וכו'.

ובתוס' כתבו, דחידוש המשנה היא, דשאני ערב פסח משאר ערבי שבתות ויו"ט דמצי אכיל בהן מבעוד יום, ובפסח בעינין עד שתחשך דוקא, וכדתניא בתוספתא (פ"ב הי"ד) הפסח ומצה ומרור מצותן משתחשך, משום דכתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה, ומצה ומרור איתקשו לפסח, עיי"ש.